

«Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації»

Редакційна колегія: Ірина Садчикова, Марія Коваль

Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації. Аналітичне дослідження// ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень», Фонд імені Фрідріха Еберта. - Київ, 2017. - 35с.

Метою дослідження було проведення оцінки рівня розвитку інфраструктури відповідних регіонів, визначенні слабких місць та розробці практичних рекомендацій щодо фінансування її розвитку. Об'єктом виступали процеси розвитку інфраструктури відповідних регіонів України, суб'єктами – регіональні аналітичні центри із 22-ти цільових областей України. В дослідження не ввійшли тимчасово окупована територія АРК та Донецька і Луганська області. У цьому звіті на основі даних Державної служби статистики України та її територіальних органів проведено детальний аналіз показників розвитку виробничої та соціальної інфраструктури за 2015 рік. Публікація розрахована на широке коло читачів, в тому числі – експертів у сфері економіки, науковців, громадських активістів та зацікавлених громадян.

Публікацію підготовлено Поліським фондом міжнародних та регіональних досліджень у співпраці із Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні.

За повного або часткового відтворення тексту аналітичного дослідження посилення на автора та видання обов'язкове.

© Фонд імені Фрідріха Еберта, 2017.

Зміст

Вступ.....	4
1. Методологія інтегральної оцінки стану інфраструктури у регіональному розрізі.....	5
2. Рейтинг інтегрального індексу розвитку інфраструктури регіонів України.....	9
Висновки	28

Вступ

Інфраструктура займає ключове місце в розвитку економіки, оскільки її існування пов'язане зі станом продуктивних сил і територіальним поділом праці, а також ефективністю функціонування сфери матеріального виробництва. Інфраструктурне облаштування економіки країни з одного боку залежить від темпів модернізації, а з іншого – сама виступає постачальником економічного зростання.

Розвиток інфраструктури залежить від специфіки галузей і регіонів і здійснюється відповідно до змін у виробничій сфері. Структура виробництва в сучасних умовах характеризується зростаючою орієнтацією не на галузеву, а на регіональну систему господарювання. В сучасних умовах в Україні виникла гостра потреба у прискоренні вирішення проблем розвитку складових інфраструктури. Формування адекватної ринку інфраструктури є однією з найголовніших та необхідних умов перетворень економічних відносин в країні. Актуальність даної проблеми і була досліджена у регіональних господарських системах.

Інфраструктура сучасного міста, якість міського середовища визначається діяльністю комплексу галузей міського господарства, що забезпечують населення міста і виробництво. На сьогоднішній день основні напрямки ринкової трансформації інфраструктури міст областей нашої країни базуються на відповідних положеннях загальнодержавної програми Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року».

Мета нашого дослідження полягала: у проведенні оцінки рівня розвитку інфраструктури відповідних регіонів, визначенні слабких місць та розробці практичних рекомендацій щодо фінансування її розвитку.

Об'єктом виступали процеси розвитку інфраструктури відповідних регіонів України

Суб'єктами – регіональні аналітичні центри із 22-ти цільових областей України. В дослідження не ввійшли тимчасово окупована територія АРК та Донецька і Луганська області.

У цьому звіті на основі даних Державної служби статистики України та її територіальних органів проведено детальний аналіз показників розвитку виробничої та соціальної інфраструктури за 2015 рік. Публікація розрахована на широке коло читачів, в тому числі – експертів у сфері економіки, науковців, громадських активістів та зацікавлених громадян.

1. Методологія інтегральної оцінки стану інфраструктури у регіональному розрізі

Інфраструктура – сукупність галузей та підгалузей, основними функціями яких є виробничі послуги і забезпечення економічного обігу в національній економіці. В свою чергу інфраструктура складається із виробничої та соціально-складової.

Виробнича інфраструктура – це частина галузей інфраструктури, що надає послуги виробничого характеру, тобто забезпечує зв'язки у виробничій сфері економіки.

Соціальна інфраструктура представляє сукупність, або комплекс, галузей, призначенням яких у суспільному поділі праці є задоволення потреб населення у соціально-побутових і соціально-духовних послугах.

Методологія оцінки рівня інфраструктурного забезпечення має на меті визначити її сутнісні характеристики, склад та динаміку функціонування. Для цього, на думку автора, доцільно використовувати сукупність показників, поділивши їх на 2 складові:

1. виробнича інфраструктура;
2. соціальна інфраструктура.

Послідовність проведення аналізу інфраструктури регіонів України представлено на рис. 1.

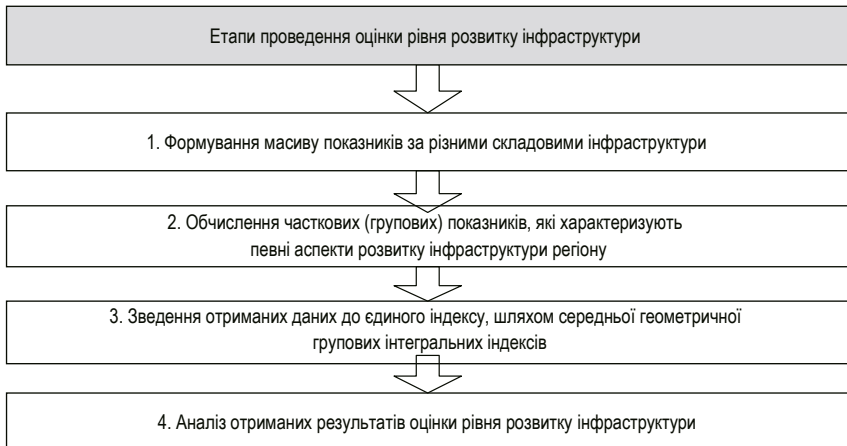

Рис. 1. Схема проведення оцінки рівня розвитку інфраструктури

Для визначення рівня інфраструктури необхідно провести аналіз тенденцій розвитку окремих складових. Для аналізу будемо використовувати наступні показники:

1) Виробнича інфраструктура:

- транспортна складова;
- складова зв'язку;
- природоохоронна (екологічна) складова;
- рекреаційна складова.

2) Соціальна інфраструктура:

- складова житлово-комунального господарства;
- освітня складова;
- медична складова;
- складова соціального забезпечення;
- культурна складова.

Кожна із складових інфраструктури включає певні показники, які легко вимірюються за допомогою статистичних даних, що є у вільному доступі.

1) Транспортна складова. Для аналізу були відібрані такі показники:

- Вантажооборот автомобільного транспорту, млн. ткм.;
- Пасажирооборот автомобільного (автобусного) транспорту, млн. пас-км.;
- Щільність залізничних колій загального користування, км. на 1000 км²;
- Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км. на 1000 км².

2) Складова зв'язку. Дана складова розраховувалась на основі таких показників:

- Дохід від надання послуг зв'язку населенню, млн. грн.;
- Обсяг реалізованої промислової продукції в регіоні, млн. грн.;
- Дохід від надання послуг з використанням мережі Інтернет, млн. грн.;

- Дохід від надання послуг мобільного зв'язку, млн. грн.

3) Природоохоронна(екологічна) складова, її складовими показниками є:

- Кількість спожитої води в регіоні, млн. м³;
- Обсяг викидів забруднюючих речовин у регіоні, тонн.

4) Рекреаційна складова складається з таких показників:

- Коефіцієнт використання місткості;
- Кількість туристів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності регіону, тис. осіб.

5) Складова житлово-комунального господарства, включає такі показники:

- Темп зростання (зниження) прийнятого експлуатаційного житла, %;
- Індекс капітальних інвестицій у житлове будівництво, %;

6) Освітня складова складається із таких показників:

- Кількість дітей у дошкільних закладах, тис. осіб;
- Кількість учнів загальноосвітніх закладів, тис. осіб;
- Кількість учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів, тис. осіб;
- Кількість студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, тис. осіб.

7) Медична складова охоплює такі показники для аналізу:

- Забезпеченість населення лікарями усіх спеціальностей, тис. осіб;
- Планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів, кількість відвідувань за зміну.

8) Складова соціального забезпечення представлена таким показником:

- Рівень забезпечення місцями у будинках-інтернатах для громадян похилого віку, кількість будинків;

9) Культурна складова розраховувалась на основі таких показників:

- Рівень відвідування театрів, музеїв, концертних організацій, тис. осіб;
- Рівень забезпечення клубними закладами, одиниць.

Після відбору та групування показників, було здійснено розрахунок інтегрального індексу розвитку інфраструктури в регіональному розрізі. Результати розрахунку наведені в розділі 2 даного звіту.

2. Рейтинг інтегрального індексу розвитку інфраструктури регіонів України

На рис. 2 наведений розрахунок інтегрального індексу розвитку інфраструктури регіонів України, за виключенням Донецької та Луганської областей, а також тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим.

Рис. 2. Інтегральний індекс розвитку інфраструктури регіонів України

Рівні	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
ІРінф.	$0,97000 \leq \text{ІРінф.} \leq 1,04999$	$1,05000 < \text{ІРінф.} \leq 1,12999$	$\text{ІРінф.} > 1,13000$

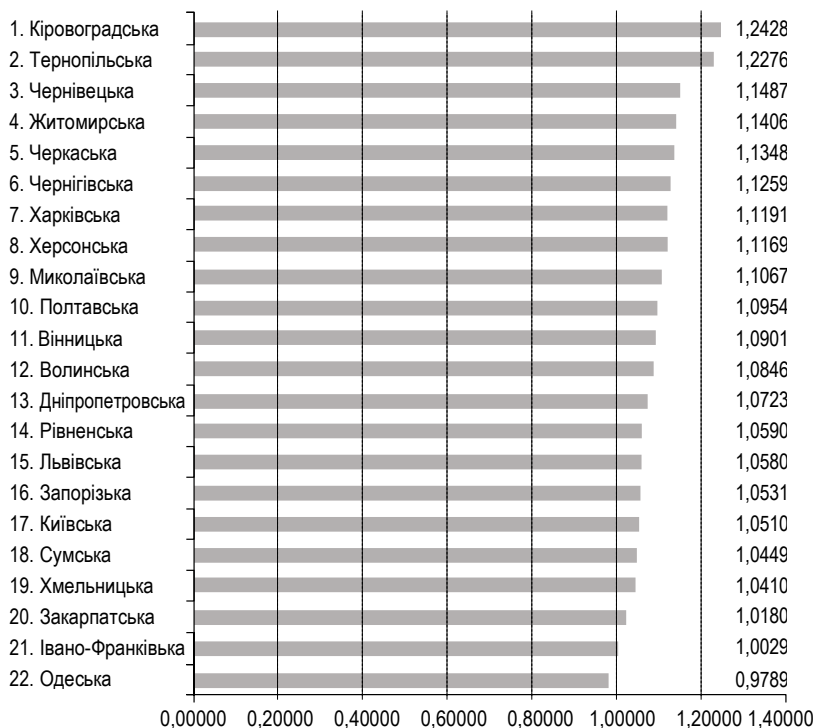

Рис. 3. Рейтинг регіонів України за Індексом розвитку інфраструктури

У 2015 р. найкращий показник розвитку інфраструктури був зафіксований у *Кіровоградській області (1 місце, ІРінф=1,2428), Тернопільській області (2 місце, ІРінф=1,2276) та Чернівецькій області (3 місце, ІРінф=1,1487).*

Найнижчі показники належали таким регіонам: *Закарпатська область (20 місце, ІРінф=1,0179), Івано-Франківська область (21 місце, ІРінф=1,0029) та Одеська область (22 місце, ІРінф=0,9789)* ці показники можна побачити на рис. 3.

До групи регіонів, які за значенням інтегрального індексу розвитку інфраструктури належать до високого рівня увійшли наступні області: *Житомирська (4 місце, ІРінф=1,1406) та Черкаська (5 місце, ІРінф=1,1348).*

До групи регіонів, які за значенням інтегрального індексу розвитку інфраструктури належать до середнього рівня увійшли наступні області: *Чернігівська (6 місце, ІРінф=1,1259), Харківська (7 місце, ІРінф=1,1191), Херсон-*

ська (8 місце, $IP_{інф}=1,1169$), Миколаївська (9 місце, $IP_{інф}=1,1067$), Полтавська (10 місце, $IP_{інф}=1,0954$), Вінницька (11 місце, $IP_{інф}=1,0901$), Волинська (12 місце, $IP_{інф}=1,0847$), Дніпропетровська (13 місце, $IP_{інф}=1,0723$), Рівненська (14 місце, $IP_{інф}=1,0589$), Львівська (15 місце, $IP_{інф}=1,0579$), Запорізька (16 місце, $IP_{інф}=1,0531$), Київська (17 місце, $IP_{інф}=1,0510$).

До групи регіонів, які за значенням інтегрального індексу розвитку інфраструктури належать до низького рівня увійшли наступні області: Сумська (18 місце, $IP_{інф}=1,0449$), Хмельницька (19 місце, $IP_{інф}=1,0410$), Закарпатська (20 місце, $IP_{інф}=1,0180$), Івано-Франківська (21 місце, $IP_{інф}=1,0029$) та Одеська (22 місце, $IP_{інф}=0,9789$).

Для формування правильних висновків, на нашу думку доцільно навести значення і індексів розвитку певних складових інфраструктури.

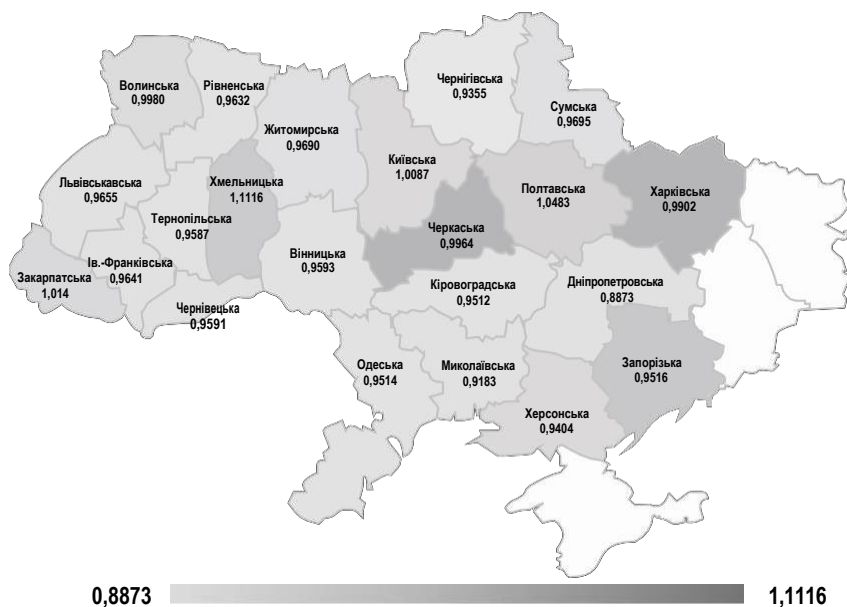

Рис. 4. Значення проміжного індексу регіонів України за Транспортною складовою

На рис. 4 наведені розраховані індекси розвитку транспортної складової. До регіонів лідерів за розвитком транспортної складовою належать такі області: Хмельницька (1 місце, $IP_{т.с.}=1,1116$), Полтавська (2 місце, $IP_{т.с.}=1,0482$), Закарпатська (3 місце, $IP_{т.с.}=1,0144$), Київська (4 місце, $IP_{т.с.}=1,0087$) та

Волинська (5 місце, $I_{pt.c.}=0,9980$). Таким чином дані області відносяться до високого рівня розвитку транспортної складової інфраструктури.

Серед регіонів, які показали низький рівень розвитку транспортної складової є такі області: *Кіровоградська (18 місце, $I_{pt.c.}=0,9512$), Херсонська (19 місце, $I_{pt.c.}=0,9404$), Чернігівська (20 місце, $I_{pt.c.}=0,9355$), Миколаївська (21 місце $I_{pt.c.}=0,9183$) та Дніпропетровська область (22 місце, $I_{pt.c.}=0,8873$).* Зазначені області відносяться до низького рівня розвитку транспортної складової інфраструктури.

Решта областей України належать до середнього рівня розвитку транспортної складової інфраструктури (рис. 5).

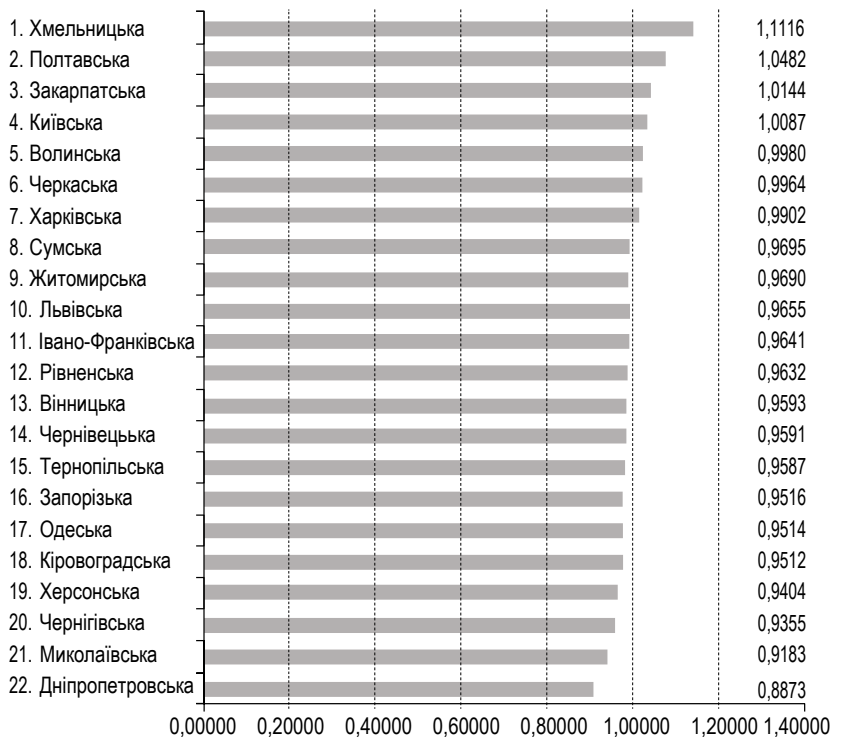

Рис. 5. Рейтинг регіонів України за Транспортною складовою

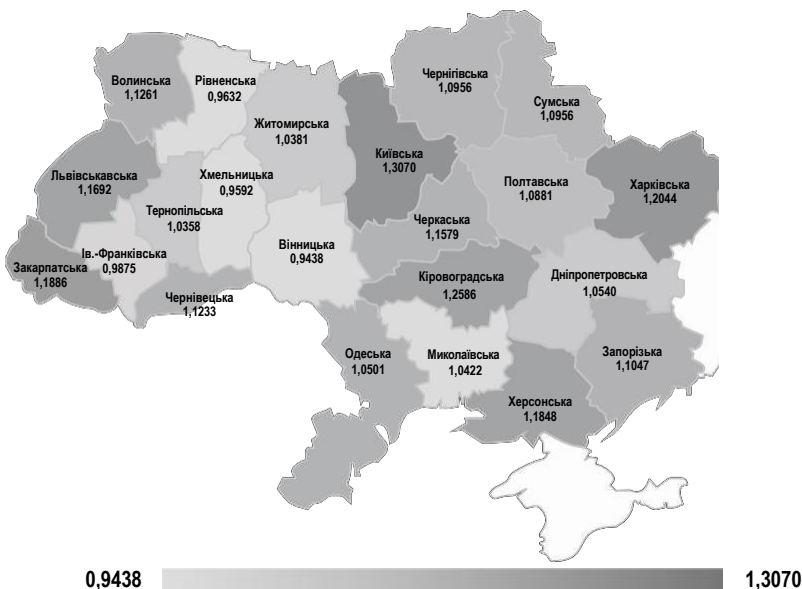

Рис. 6. Значення проміжного індексу регіонів України за складовою Зв'язку

На рис. 6 та 7 показані розраховані значення індексу за складовою Зв'язку та рейтинг регіонів України за цією ж складовою.

Проаналізувавши рис. 6 та 7 можна зробити наступні висновки, що до регіонів, які досягли найвищих щаблів розвитку Зв'язку як складової інфраструктури належать такі області: *Київська* (1 місце, $IPc.z.=1,3070$), *Кіровоградська* (2 місце, $IPc.z.=1,2586$), *Харківська* (3 місце, $IPc.z.=1,2044$). Високі показники досягли такі області: *Закарпатська* (4 місце, $IPc.z.=1,1886$) та *Херсонська* (5 місце, $IPc.z.=1,1848$). Така позитивна динаміка пов'язана насамперед із збільшенням щільності мережі Інтернет, і відповідно отримання більшого доходу від надання даних послуг, а також збільшенням рівня забезпечення мобільним зв'язком всі верстви населення.

Наступні області показали середній розвиток складової Зв'язку, з такими показниками: *Львівська* (6 місце, $IPc.z.=1,1692$), *Черкаська* (7 місце, $IPc.z.=1,1579$), *Волинська* (8 місце, $IPc.z.=1,1261$), *Чернівецька* (9 місце, $IPc.z.=1,1233$), *Запорізька* (10 місце, $IPc.z.=1,1047$), *Сумська* (11 місце, $IPc.z.=1,0956$), *Чернігівська* (12 місце, $IPc.z.=1,0956$), *Полтавська* (13 місце, $IPc.z.=1,0881$), *Дніпропетровська* (14 місце, $IPc.z.=1,0540$), *Одеська* (15 місце, $IPc.z.=1,0501$), *Миколаївська* (16 місце, $IPc.z.=1,0422$), *Житомирська* (17 місце, $IPc.z.=1,0381$) та *Тернопільська* (18 місце, $IPc.z.=1,0358$).

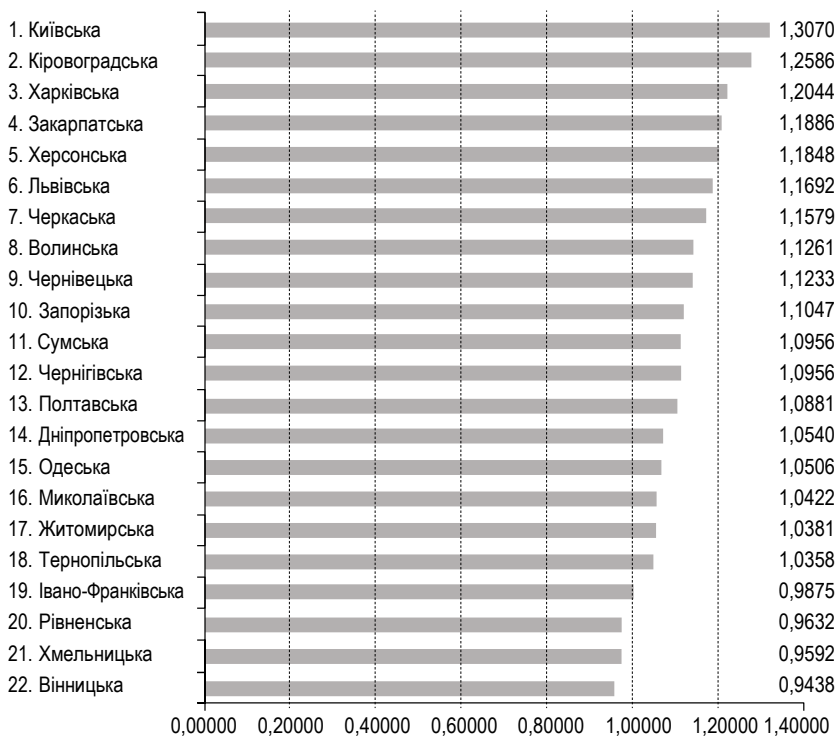

Рис.7. Рейтинг регіонів України за складовою Зв'язку

Порівняно гіршими показниками у розвитку складової Зв'язку відрізнялись такі області: *Івано-Франківська (19 місце, ІРс.з=0,9875), Рівненська (20 місце, ІРс.з.=0,9632), Хмельницька (21 місце, ІРс.з=0,9592) та Вінницька (22 місце, ІРс.з.=0,9438).*

На рис. 8 та 9 показані розраховані значення індексу за Природоохоронною (екологічною) складовою та рейтинг регіонів України за цією ж складовою.

Отже можна зробити наступні висновки, що до регіонів, які досягли найвищих щаблів розвитку Природоохоронної (екологічної) складової інфраструктури належать такі області: *Полтавська (1 місце, ІРп.с.=1,9072), Житомирська (2 місце, ІРп.с.=1,6178), Кіровоградська (3 місце, ІРп.с.=1,5282).* Дані регіони показали зниження таких показників, як кількість викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення та зменшення кількості спожитої води в регіоні. Високі показники досягли такі області: *Харківська (4 місце, ІРп.с.=1,4843) та Тернопільська (5 місце, ІРп.с.=1,4175).*

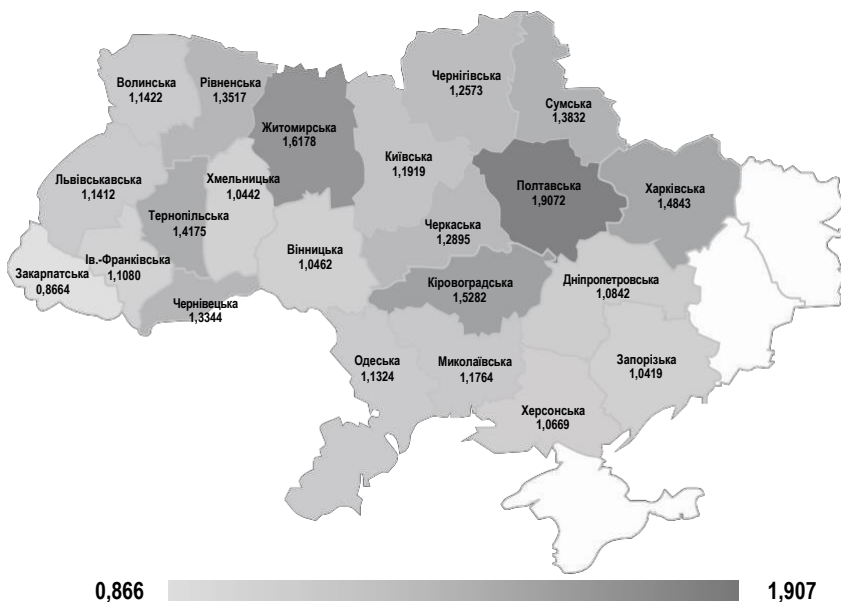

Рис. 8. Проміжні індекси регіонів України за «Природоохоронною (екологічною)» складовою

Наступні області показали середній розвиток Природоохоронної (екологічної) складової, з такими показниками: Сумська (6 місце, $IP.c.=1,3832$), Рівненська (7 місце, $IP.c.=1,3517$), Чернівецька (8 місце, $IP.c.=1,3344$), Черкаська (9 місце, $IP.c.=1,2895$), Чернігівська (10 місце, $IP.c.=1,2573$), Київська (11 місце, $IP.c.=1,1919$), Миколаївська (12 місце, $IP.c.=1,1764$), Волинська (13 місце, $IP.c.=1,1422$), Львівська (14 місце, $IP.c.=1,1412$), Одеська (15 місце, $IP.c.=1,1324$), Івано-Франківська (16 місце, $IP.c.=1,1080$), Дніпропетровська (17 місце, $IP.c.=1,0842$) та Херсонська (18 місце, $IP.c.=1,0669$).

Порівняно гіршими показниками у розвитку Природоохоронної (екологічної) складової, а відтак погіршенням екологічної ситуації в регіоні відрізнялись такі області: Вінницька (19 місце, $IP.c.=1,0462$), Хмельницька (20 місце, $IP.c.=1,0442$), Запорізька (21 місце, $IP.c.=1,0419$) та Закарпатська (22 місце, $IP.c.=0,8664$).

Отже для покращення ситуації в регіонах України необхідно запровадити комплексну системи управління відходами на базі роздільного збору сміття, а також забезпечити розчистку від сміття прибережних зон та русел річок. Одним з пріо-

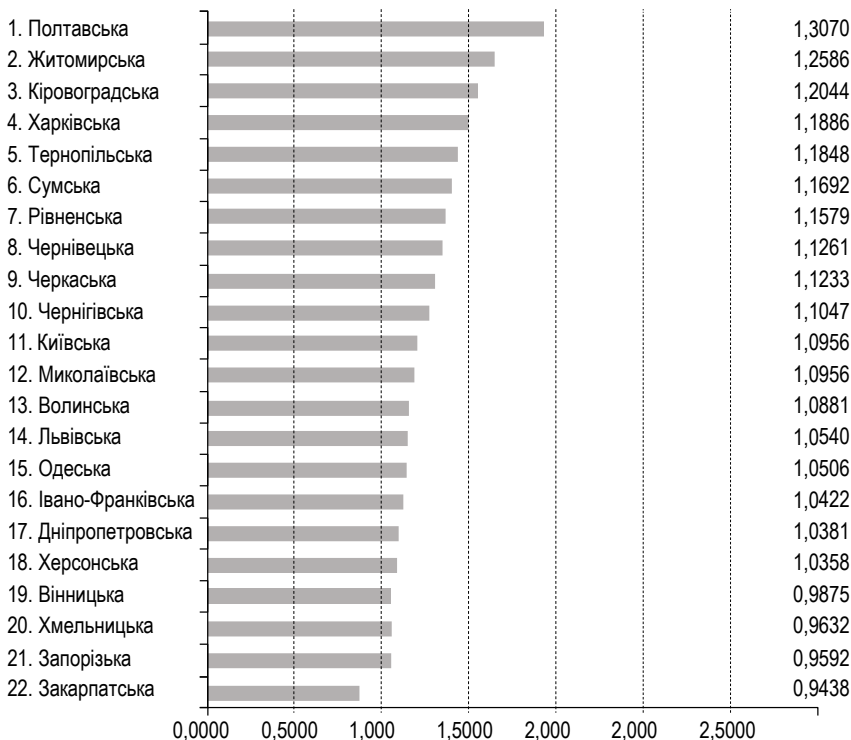

Рис.9. Рейтинг регіонів України за Природоохоронною (екологічною) складовою

ритетних, також є питання ефективного використання лісових ресурсів та ефективна протидія незаконній вирубці лісів.

На рис. 10 та 11 зображено розрахункові індекси та рейтинг регіонів за Рекреаційною складовою.

Лідерами за рекреаційною складовою стали такі області: *Херсонська (1 місце, $IPp.c.=1,6711$), Івано-Франківська (2 місце, $IPp.c.=1,4986$), Тернопільська (3 місце, $IPp.c.=1,4293$), Хмельницька (4 місце, $IPp.c.=1,3055$), Миколаївська (5 місце, $IPp.c.=1,2083$) та Одеська (6 місце, $IPp.c.=1,200$)*. Такий розподіл у рейтингу, пов'язаний з тим, що за останні роки збільшилась кількість туристів із-зі окупації Автономної Республіки Крим, а також наявністю значного рекреаційно-туристичного здобутку в цих областях (наявність санаторіїв, розвинута мережа туристичних маршрутів, велика культурна спадщина та ін.).

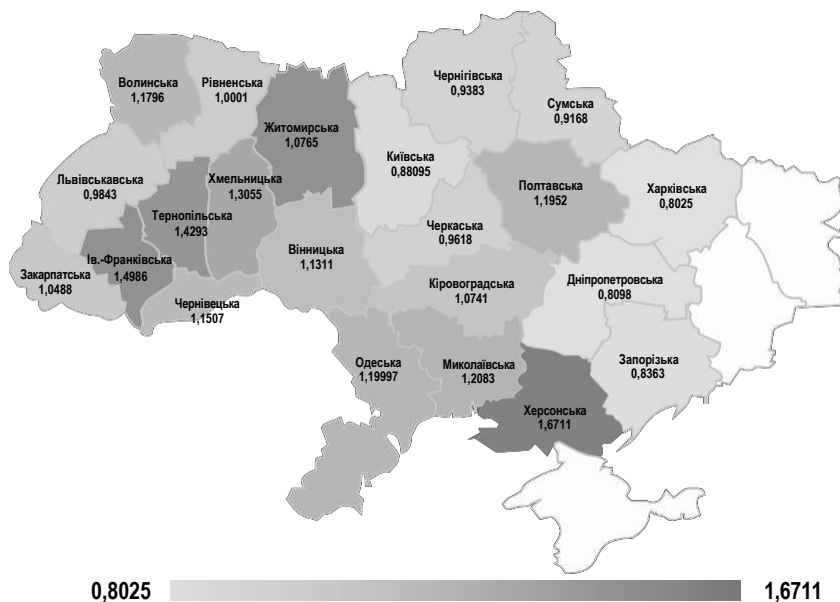

Рис. 10. Проміжні індекси регіонів України за «Рекреаційною» складовою

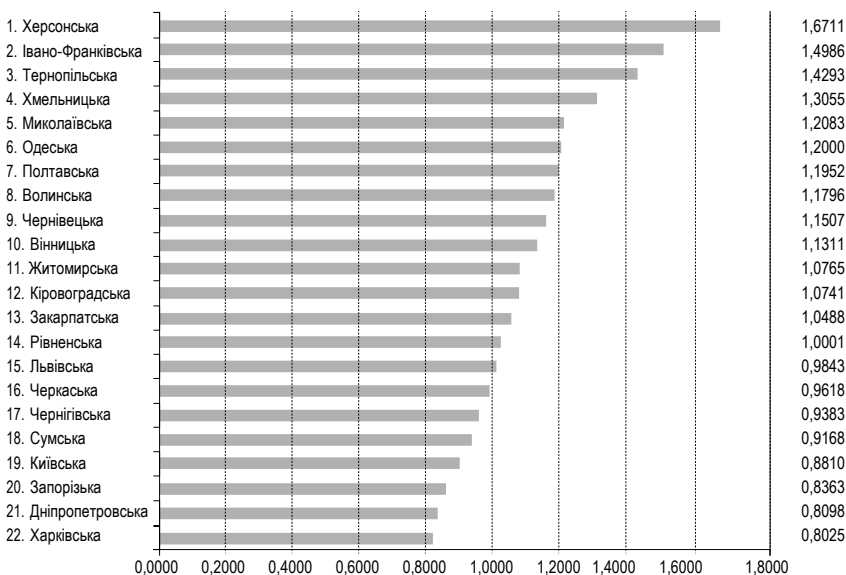

Рис. 11. Рейтинг регіонів України за Рекреаційною складовою

До групи регіонів з меншим туристичним потенціалом належать такі області: *Полтавська* (7 місце, *IPp.c.=1,1952*), *Волинська* (8 місце, *IPp.c.=1,1796*), *Чернівецька* (9 місце, *IPp.c.=1,1507*), *Вінницька* (10 місце, *IPp.c.=1,1311*), *Житомирська* (11 місце, *IP.p.c.=1,0765*), *Кіровоградська* (12 місце, *IPp.c.=1,0741*), *Закарпатська* (13 місце, *IPp.c.=1,0488*), *Рівненська* (14 місце, *IPp.c.=1,0001*), *Львівська* (15 місце, *IPp.c.=0,9843*), *Черкаська* (16 місце, *IPp.c.=0,9618*) та *Чернігівська* (17 місце, *IPp.c.=0,9383*).

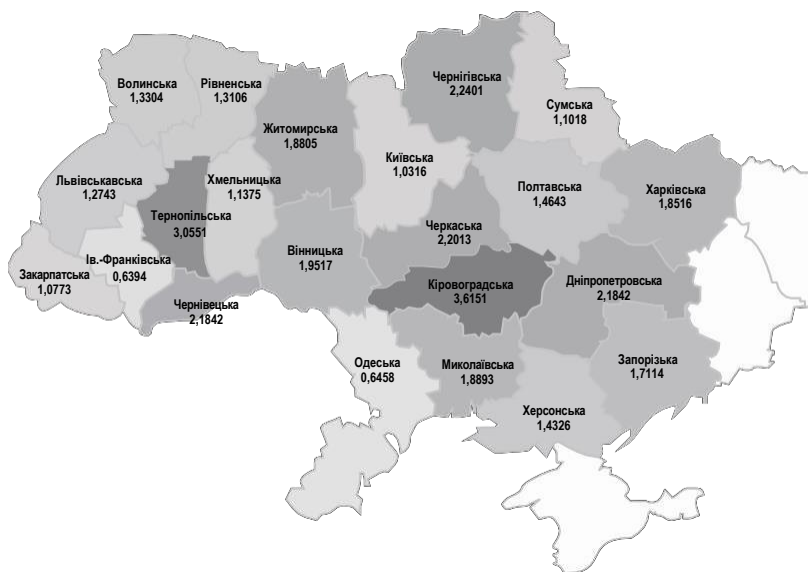
Найнижчі позиції за рекреаційною складовою займають такі області: *Сумська* (18 місце, *IPp.c.=0,9168*), *Київська* (19 місце, *IPp.c.=0,8810*), *Запорізька* (20 місце, *IPp.c.=0,8363*), *Дніпропетровська* (21 місце, *IPp.c.=0,8098*) та *Харківська* (22 місце, *IPp.c.=0,8025*).

Рисунок 12 та 13 відображає розраховані індекси розвитку інфраструктури за складовою Житлово-комунальне господарство та визначені рейтинги регіонів України за цією складовою.

Серед областей України за складовою Житлово-комунальне господарство лідируючі позиції належали таким областям: *Кіровоградська* (1 місце, *IPc.жкг.=3,6151*), *Тернопільська* (2 місце, *IPc.жкг.=3,0551*). Протягом досліджуваного періоду суттєво зросли обидва показники, які формують індекс цієї складової. Так, у Кіровоградській області майже в 4 рази зросли темпи прийнятого в експлуатацію житла (у 2014 році темпи зростання склали 52,1%, а в 2015 – 205,8%) та капітальні інвестиції у житлове будівництво (49,6% становило зростання у 2014р., а у 2015 – 164,1%). Таке зростання характерно і для Тернопільської області, так майже в 3,5 рази зросли темпи прийнятого в експлуатацію житла (у 2014 році темпи зростання склали 60,4%, а у 2015 році – 200,7%) та капітальні інвестиції у житлове будівництво (60,2% було зростання у 2014 р., а у 2015 р. – 169,1%).

Високі показники за складовою Житлово-комунального господарства за досліджуваний період досягли такі області: *Чернігівська* (3 місце, *IPc.жкг.=2,2401*), *Черкаська* (4 місце, *IPc.жкг.=2,2013*), *Дніпропетровська* (5 місце, *IPc.жкг.=2,1842*) та *Чернівецька* (6 місце, *IPc.жкг.=2,1842*).

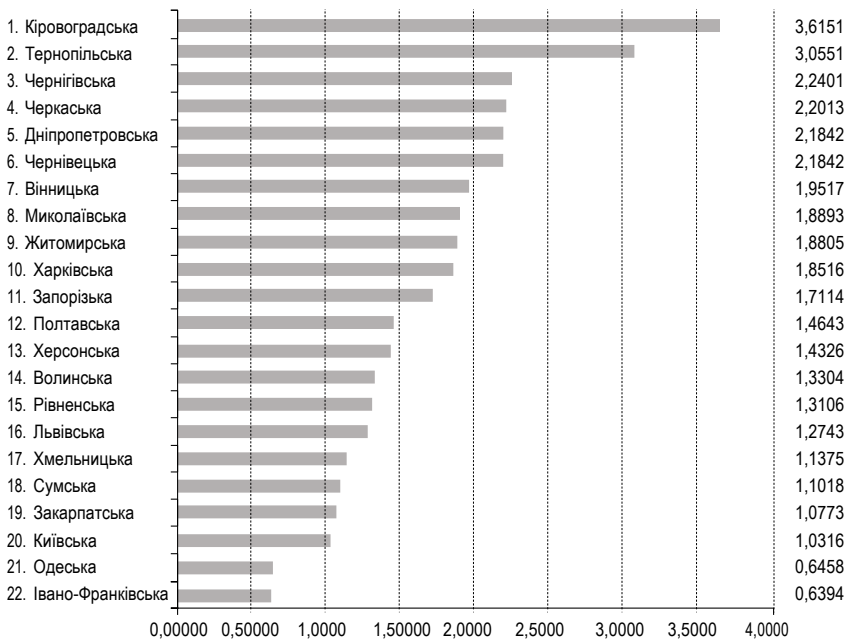
Середній рівень розвитку складовою Житлово-комунальне господарство належать таким областям: *Вінницька* (7 місце, *IPc.жкг.=1,9517*), *Миколаївська* (8 місце, *IPc.жкг.=1,8893*), *Житомирська* (9 місце, *IPc.жкг.=1,8805*), *Харківська* (10 місце, *IPc.жкг.=1,8516*), *Запорізька* (11 місце, *IPc.жкг.=1,7114*), *Полтавська* (12 місце, *IPc.жкг.=1,4643*), *Херсонська* (13 місце, *IPc.жкг.=1,4326*), *Волинська* (14 місце, *IPc.жкг.=1,3304*), *Рівненська* (15 місце, *IPc.жкг.=1,3106*), *Львівська* (16 місце, *IPc.жкг.=1,2743*), *Хмельницька* (17 місце, *IPc.жкг.=1,1375*), *Сумська* (18 місце, *IPc.жкг.=1,1018*), *Закарпатська* (19 місце, *IPc.жкг.=1,0773*) та *Київська* (20 місце, *IPc.жкг.=1,0316*). Незважаючи на те, що деякі області знаходяться не дуже високо в рейтингу проте вони все одно мають позитивні тенденції розвитку сфери житлово-комунального господарства, про що говорить розрахований індекс розвитку даної сфери, який є більшим за 1.

0,639

3,615

**Рис. 12. Проміжні індекси регіонів України
за складовою «Житлово-комунальне господарство»**

**Рис. 13. Рейтинг регіонів України
за складовою «Житлово-комунальне господарство»**

Найнижчі місця в рейтингу посіли дві області: *Одеська* (21 місце, $IP_{с.жкг.}=0,6458$) та *Івано-Франківська* (22 місце, $IP_{с.жкг.}=0,6394$), такі низькі значення даного індексу обумовлені двократним зниженням темпу здачі в експлуатації житла та зменшенням капітальних інвестицій у сферу житлово-комунального господарства.

На рис. 14 та 15 представлені дані розрахованого індексу за Освітньою складовою та відповідні рейтинги регіонів.

Найвищі показники за індексом розвитку освітньою складовою належать таким областям: *Вінницька* (1 місце, $IP_{о.с.}=1,0176$), *Одеській* (2 місце, $IP_{о.с.}=0,995$) та *Київській* (3 місце, $IP_{о.с.}=0,9950$).

Нестача фінансових, матеріальних та організаційних ресурсів, погіршення демографічної ситуації в країні, а також неналежне інформування щодо необхідності оновлення освітньої системи, її мети та очікуваних результатів не сприяють формуванню позитивної тенденції розвитку галузі освіти. Громадськість більше зацікавлена у наведенні ладу та належному забезпеченні навчального процесу, а не в реалізації тут реформ. Політична нестабільність також ускладнює впровадження заходів з реформування освіти. Саме з цих причин практично всі області України не показали позитивної динаміки, крім Вінницької, в розвитку цієї сфери.

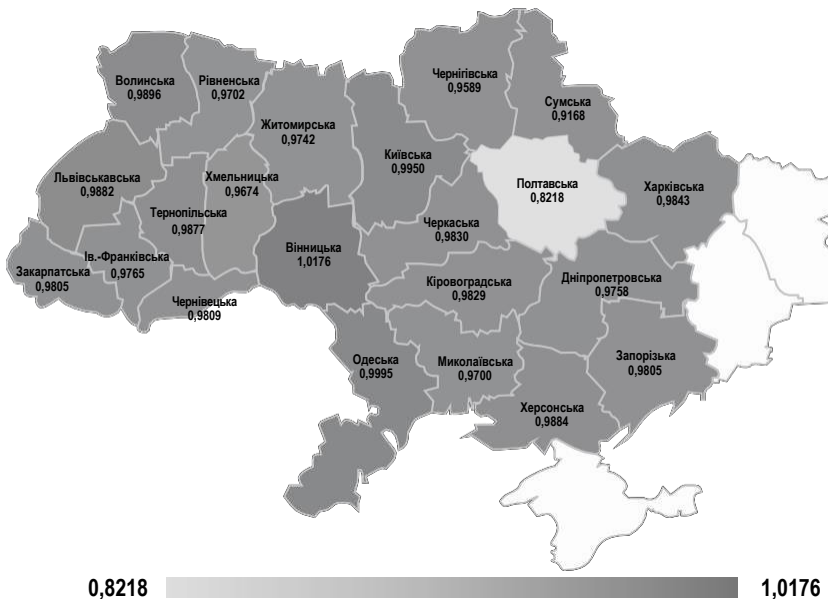

Рис. 14. Проміжні індекси регіонів України за «Освітньою» складовою

Найгірші показники належать таким областям: Житомирська (18 місце, $I_{po.c.}=0,9742$), Рівненська (19 місце, $I_{po.c.}=0,9701$), Миколаївська (20 місце, $I_{po.c.}=0,9700$), Хмельницька (21 місце, $I_{po.c.}=0,9674$) та Полтавська (22 місце, $I_{po.c.}=0,8218$).

Детально з рейтингом за освітньою складовою можна ознайомитись на рис. 15.

На рис 16 наведені значення розрахованого індексу за Медичною складовою.

На основі отриманих даних можна зробити висновки, що постійне недофінансування галузі охорони здоров'я призвело до погіршення якості отриманих медичних послуг. Такі негативні тенденції пояснюються зниженням показників, які

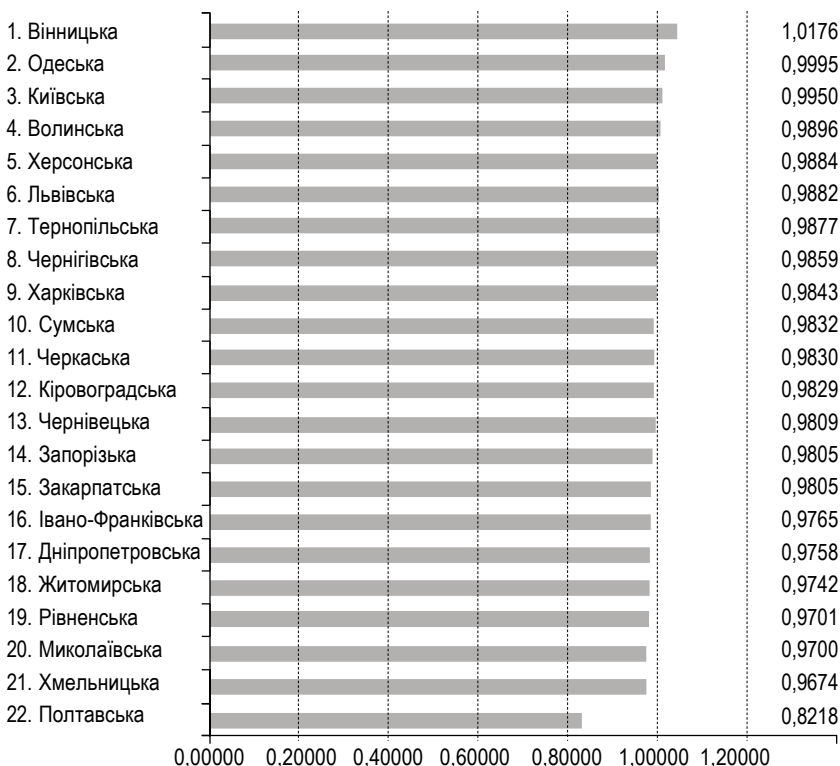

Рис. 15. Рейтинг регіонів України за Освітньою складовою

лягли в основу розрахунку індексу розвитку медичної складовою. Так практично в кожній області знижувався рівень забезпеченості лікарями на 10 тис. нас. Мак-

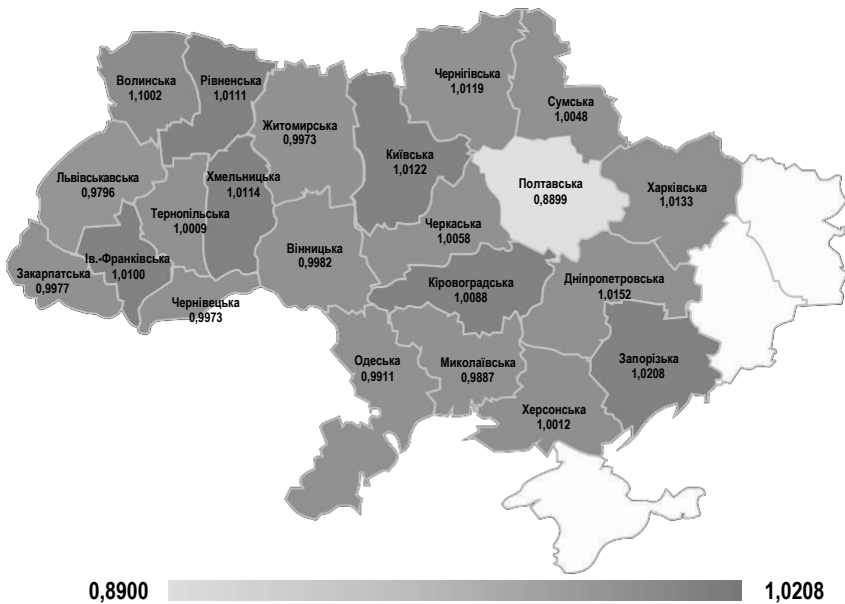

Рис. 16. Проміжні індекси регіонів України за «Медичною» складовою

симальне значення цього показника у 2015 році належить Івано-Франківській області (60,8 тис. осіб), найнижчим цей показник за аналогічний період був у Миколаївській області (34 тис. осіб). Це говорить про значну нерівність рівня розвитку медичної галузі по областях України. Інша важлива причина незадовільних показників – це фундаментальні недоліки, накопичені у системі охорони здоров'я. Насамперед, незважаючи на величезну кількість успадкованих та створених закладів охорони здоров'я, Україна не змогла забезпечити ефективних заходів, що впливають на загальні детермінанти здоров'я нації (такі як бідність, наявність житла, зайнятість тощо), що необхідні для процвітання України як сучасної держави. Фіаско системи охорони здоров'я України зумовлене архаїчним станом закладів охорони здоров'я, які фактично не орієнтовані на пацієнта та неспроможні надавати ефективні, якісні послуги.

Рис.17. Рейтинг регіонів України за Медичною складовою

Лідуючі позиції за індексом розвитку медичної складової належать таким областям: Запорізька (1 місце, ІРм.с.=1,0208), Дніпропетровська (2 місце, ІРм.с.=1,0152), Харківська (3 місце, ІРм.с.=1,0133), Київська (4 місце, ІРм.с.=1,0122) та Чернігівська (5 місце, ІРм.с.=1,0119). Останні п'ять місць в рейтингу за індексом розвитку медичної складовою належать таким областям: Чернівецька (18 місце, ІРм.с.=0,9973), Одеська (19 місце, ІРм.с.=0,9911), Миколаївська (20 місце, ІРм.с.=0,9887), Львівська (21 місце, ІРм.с.=0,9796), Полтавська (22 місце, ІРм.с.=0,8900). Детальний розподіл місць в рейтингу за медичною складовою наведений на рис.17.

На рис. 18 та 19 наведені значення розрахованого індексу та рейтинг регіонів України за складовою соціального забезпечення.

Рис. 18. Проміжні індекси регіонів України за складовою «Соціальне забезпечення»

До складу цього індексу входив лише один показник - рівень забезпечення місцями у будинках-інтернатах для громадян похилого віку. За цим показником лідируючі позиції належали таким областям: *Київська* (1 місце, $IPc.c.z.=1,0202$), *Кіровоградська* (2 місце, $IPc.c.z.=1,0157$), *Черкаській* (3 місце, $IPc.c.z.=1,0145$). Високі значення даного показника належать таким областям: *Чернігівська* (4 місце, $IPc.c.z.=1,0117$), *Житомирська* (5 місце, $IPc.c.z.=1,0073$), *Івано-Франківська* (6 місце, $IPc.c.z.=1,0069$), *Сумська* (7 місце, $IPc.c.z.=1,0064$), *Запорізька* (8 місце, $IPc.c.z.=1,0063$), *Миколаївська* (9 місце, $IPc.c.z.=1,0053$), *Хмельницька* (10 місце, $IPc.c.z.=1,0053$), *Вінницька* (11 місце, $IPc.c.z.=1,0052$), *Харківська* (12 місце, $IPc.c.z.=1,0047$), *Тернопільська* (13 місце, $IPc.c.z.=1,0039$) та *Волинська* (14 місце, $IPc.c.z.=1,0026$). Решта областей України показали негативну динаміку розвитку показника соціального забезпечення населення, а сам: *Львівська* (15 місце, $IPc.c.z.=0,9991$), *Чернівецька* (16 місце, $IPc.c.z.=0,9984$), *Закарпатська* (17 місце, $IPc.c.z.=0,9965$), *Рівненська* (18 місце, $IPc.c.z.=0,9954$), *Дніпропетровська* (19 місце, $IPc.c.z.=0,9929$), *Херсонська* (20 місце, $IPc.c.z.=0,9623$), *Одеська* (21 місце, $IPc.c.z.=0,9143$) та *Полтавська* (22 місце, $IPc.c.z.=0,7824$).

Рис.19. Рейтинг регіонів України за складовою Соціальне забезпечення

Такі негативні тенденції пояснюються недостатністю коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення, неефективністю бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами як головними розпорядниками, так і окремими соціальними установами, надзвичайно стрімке зростання вартості послуг, які надають дані заклади, що не відповідає їх якості та ін.

На рис. 20 та 21 наведені дані розрахованого індексу та рейтингу регіонів за показниками, що входять до культурної складової.

Рис. 18. Проміжні індекси регіонів України за складовою «Соціальне забезпечення»

Головне завдання державної політики у сфері культури – рівноцінне забезпечення громадян необхідними умовами для культурного розвитку, розвиток розгалуженої системи центрів культури, закладів дозвілля (бібліотеки, церкви, клуби, театри, музеї). На жаль, культурна інфраструктура країни залишає бажати кращого, й ситуація погіршується із зменшенням розміру населеного пункту та відзначається міжрегіональними диспропорціями. Найпоширенішими об'єктами культурної інфраструктури є театри, музеї, концертні організації, бібліотеки, а також клубні заклади. Клубними закладами вважаються культурно-просвітницькі заклади, в яких систематично проводиться масова культурно-просвітницька робота, а також організується культурний відпочинок населення, діяльність колективів художньої самодіяльності тощо. Саме тому ці показники і лягли в основу нашого індексу.

Лідуючі позиції в сфері культурного розвитку належать таким областям: Київська (1 місце, ІРк.с.=1,0665), Чернігівська (2 місце, ІРк.с.=1,0635), Дніпропетровська (3 місце, ІРк.с.=1,0626), Львівська (4 місце, ІРк.с.=1,0624). Високий рівень розвитку культурної складової інфраструктури належать таким областям: Харківська (5 місце, ІРк.с.=1,0442), Рівненська (6 місце, ІРк.с.=1,0437), Полтавська (7 місце, ІРк.с.=1,0425), Одеська (8 місце, ІРк.с.=1,0395), Терно-

пільська (9 місце, $IP_{к.с.}=1,0376$), Волинська (10 місце, $IP_{к.с.}=1,0376$), Івано-Франківська (11 місце, $IP_{к.с.}=1,0226$), Закарпатська (12 місце, $IP_{к.с.}=1,0204$), Житомирська (13 місце, $IP_{к.с.}=1,0134$), Запорізька (14 місце, $IP_{к.с.}=1,0090$), Сумська (15 місце, $IP_{к.с.}=1,0059$), Миколаївська (16 місце, $IP_{к.с.}=1,0050$).

До областей, які не мали позитивної динаміки у розвитку культурної складової інфраструктури належать такі: Херсонська (17 місце, $IP_{к.с.}=0,9979$), Вінницька (18 місце, $IP_{к.с.}=0,9933$), Кіровоградська (19 місце, $IP_{к.с.}=0,9889$), Черкаська (20 місце, $IP_{к.с.}=0,9880$), Чернівецька (21 місце, $IP_{к.с.}=0,9870$) та Хмельницька (22 місце, $IP_{к.с.}=0,8832$).

Рис. 20. Проміжні індекси регіонів України за «Культурною» складовою

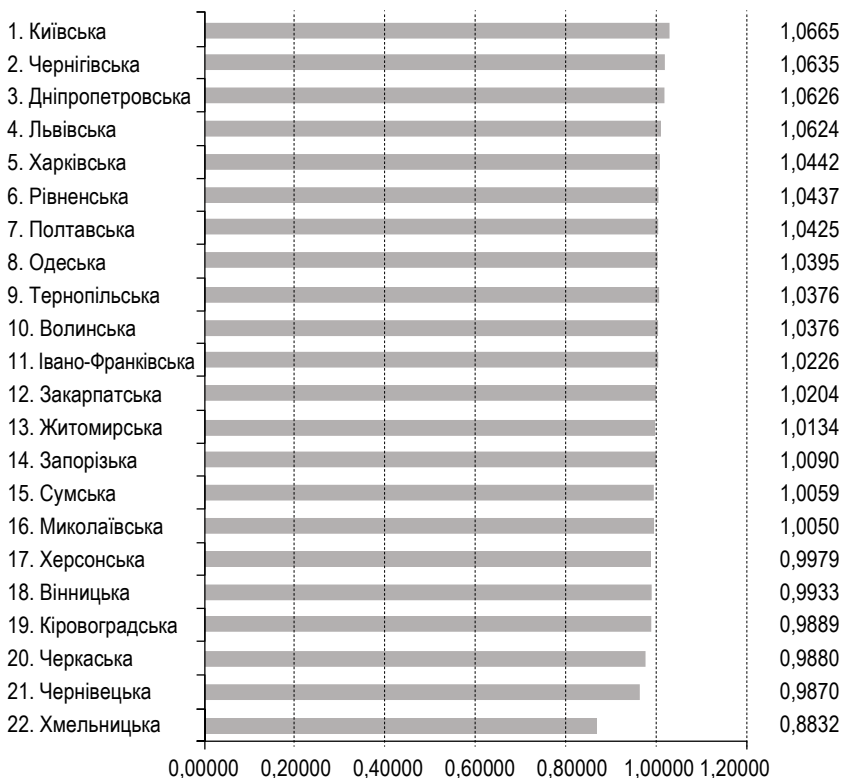

Рис.21. Рейтинг регіонів України за Культурною складовою

Враховуючи зазначене найгострішими проблемами розвитку культурної складової інфраструктури населених пунктів України є: недосконала система територіального розміщення об'єктів сфери культури, зокрема у сільській місцевості; недостатність бюджетних коштів для ефективного функціонування та розвитку відповідних об'єктів та відсутність дієвих стимулів залучення коштів з інших джерел.

Висновки

Отже в процесі даного дослідження нами було здійснено: аналіз сучасного стану основних складових інфраструктурного комплексу нашої країни, а саме: транспортної складової, складової зв'язку, природоохоронної (екологічної) складової, рекреаційної складової, складової житлово-комунального господарства, освітньої складової, медичної складової, складової соціального забезпечення та культурної складової; виявлено ряд ключових проблем та загроз для нормального функціонування інфраструктури; дано характеристику перспектив розвитку складових інфраструктури в розрізі окремих регіонів України; запропоновані рекомендації, які дозволять покращити стан певних складових інфраструктури.

Аналіз рівня розвитку інфраструктури дозволив згрупувати регіони України по певним рівням її розвитку та виявити специфічні риси.

Можна зробити висновок, що практично в кожному регіоні нашої країни всі складові інфраструктури знаходяться в незадовільному стані. Особливо це стосується транспортної складової, 14 областей (Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Чернівецька та Чернігівська) в своєму дослідженні виділили транспортні проблеми як ключовими, що здатні впливати на рівень розвитку всієї інфраструктури, основними серед яких є: незадовільний стан доріг та низька якість дорожнього покриття доріг різного призначення; високий рівень морального та фізичного зносу матеріально-технічної бази, яка не відповідає сучасним вимогам; недосконала тарифна політика, зокрема, відсутність компенсацій перевезення пільгових категорій населення; неможливість оновлення рухомого складу; недосконалість рухомого складу (зношеність, недостатність автобусів великої та надвеликої місткості); непристосованість до обслуговування людей із обмеженими фізичними можливостями.

Для вирішення вказаних проблем необхідно взяти ряд заходів, а саме:

- покращити якість дорожнього покриття доріг різного значення,
- вдосколати тарифну політику;
- підготувати реалізацію обласної програми оновлення рухомого складу (компетенція місцевої влади);
- перехід до схеми обслуговування: один район – один базовий перевізник; розвиток транспортно-пересадочних вузлів (спільна компетенція), забезпечення стабільності роботи міського транспорту;
- будівництво нових станцій метро у м. Києві та у м. Дніпро;

- оновлення зупиночних комплексів;
- проведення прозорих конкурсів з відбору перевізників;
- проведення замірів пасажиропотоку для формування маршрутної мережі;
- визначення реальних обсягів компенсації за перевезення пільгової категорії пасажирів;
- запровадження єдиного електронного квитка для усіх видів транспорту;
- забезпечення суворого контролю за дотриманням перевізниками Правил дорожнього руху.

Друга за масштабністю проблемою є у природоохоронній (екологічній) складовій розвитку інфраструктури, 11 областей (Вінницька, Житомирська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька та Чернігівська) мають такі проблеми в цій складовій: не достатній контроль за дотриманням нормативів викидів найбільшими вже існуючими промисловими забруднювачами, а також відсутній постійний облік відходів; не завжди дотримання санітарно-епідеміологічних норм при будівництві нових об'єктів, а також належна фінансова підтримка заходів направлених на покращення навколишнього природного середовища; забруднення навколишнього середовища відходами, які від роботи підприємств так від людської діяльності.

Основний акцент, який необхідно зробити для покращення стану природоохоронної складової інфраструктури це:

- забезпечення належного фінансування із Державного бюджету обласної програми «Питна вода», для цього необхідно на регіональному рівні розробити схеми оптимізації систем централізованого водопостачання населених пунктів, а також реконструкція та будівництво очисних споруд каналізації населених пунктів (Вінницька область);
- очистка водосховища «Відсічне» на річці Тетерев, оновлені систем водопостачання для зменшення втрат цього природного ресурсу (компетенція місцевої влади); використання закордонного досвіду очистки стічних вод та запобігання потраплянню в атмосферу забруднюючих речовин шляхом встановлення відповідних фільтрів та застосування очисного обладнання (Житомирська область);
- розробити план заходів в розрізі кожного місцевого бюджету області щодо здійснення попереджувальних дій для запобігання погіршенню екологічної ситуації в регіоні, виникнення техногенних катастроф, покращення сучасного екологічного стану. Запровадити публічне звітування голів місцевих державних адміністрацій два рази на рік перед громадськістю з питання виконання таких заходів (Запорізька область);

- запровадити дієву систему збору, сортування та утилізації відходів, впровадити комплексні заходи екологічної модернізації існуючих промислових підприємств та втілити заходи щодо зменшення впливу урано-добового комплексу на довкілля. Такі заходи можуть бути втілені у рамках виконання комплексних програм за умови державної підтримки і в рамках державно-приватного партнерства (Кіровоградська область);
- доцільно залучати довготермінові іноземні кредити в будівництво сміттєпереробних та сміттєспалювальних заводів (Харківська область);
- ліквідація стихійних сміттєзвалищ, розробка документації та паспортизація комунальних сміттєзвалищ, запровадження системи роздільного збору побутових відходів від населення (Одеська та Тернопільська область);
- необхідно зробити акцент на очистці р. Стрижень і р. Десна та оновленні систем водопостачання; використання закордонного досвіду очистки стічних вод та запобігання потраплянню в атмосферу забруднюючих речовин шляхом встановлення відповідних фільтрів та застосування очисного обладнання (Чернігівська область).

Третя за масштабністю проблема примання таким складовим інфраструктури, як: освітня складова – 10 областей (Закарпатська, Кіровоградська, Івано-Франківська, Полтавська, Рівненська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська та Чернігівська), медична складова (9 областей – Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська та Черкаська) та культурна складова (8 областей – Волинська, Запорізька, Кіровоградська, Одеська, Сумська, Херсонська, Хмельницька та Черкаська). Об'єднання цих складових обумовлено тим, що вони є суб'єктами бюджетної сфери і мають схожі проблеми такі як: недофінансування даних галузей, брак висококваліфікованих кадрів, низька обізнаність населення стосовно послуг, які надають ці складові, відірваність навчання від сучасних потреб ринку праці, відсутність або недосконалість лабораторій, дослідницьких центрів при вишах та сучасних навчально-виробничих структур при професійно-технічних навчальних закладах, низький рівень взаємодії вищих навчальних закладів і підприємств областей.

Вирішення проблем в освітній складовій можливе шляхом:

- розширення мережі дошкільних навчальних закладів відповідно до потреб населення,
- покращення матеріально-технічного забезпечення, оптимізація шкільної мережі,
- запровадження інклюзивної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах задля більшого охоплення навчання дітей з особливими освітніми потребами;

- забезпечити системний підхід до підготовки кваліфікованих робітників з урахуванням соціально-економічного розвитку області та покращення якості професійного навчання у професійно-технічних навчальних закладах;
- налагодження співробітництва з промисловими підприємствами області, а також налагодження взаємодії навчальних закладів та бізнесу як в сфері формування навчальних програм, так і в сфері впровадження наукових розробок у виробництво.
- підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Для підвищення рівня медичної складової необхідно:

- залучити кошти міжнародних донорів у сфері медицини, збільшити кількість медичних закладів, або кількості місць в таких закладах;
- збільшити фінансування галузі та поповнити обласні лікувальні заклади сучасною діагностичною апаратурою;
- суттєве оновлення медичного устаткування, у тому числі і через запровадження на державному рівні обов'язкового медичного страхування та розвиток державно-приватного партнерства на місцевому рівні;
- подальший розвиток мережі амбулаторій загальної практики сімейної медицини та освоєння нових методик, продовження створення умов роботи сімейного лікаря, забезпечення закладів сімейної медицини сучасним діагностичним обладнанням, транспортом та житлом;
- оснащення сімейних амбулаторій відповідно до табелю оснащення;
- оптимізація ліжкового фонду, подальше удосконалення роботи денних стаціонарів;
- оптимізація мережі лікувальних закладів в межах області, завершення проведення «медичної реформи» в межах держави.

Що стосується заходів, які будуть направлені вирішення проблем у культурній складовій, вони включають наступне:

- сприяти розвитку культур національних меншин через запровадження регіональних програм для виконання на місцевому рівні з залученням культурних громадських організацій та представників національних меншин.
- виділяти кошти з місцевих бюджетів на розвиток культури (модернізація будівель в районі, технічного оснащення для будинків культури);
- покращення матеріально-технічного стану закладів культури;

- формування регіональних особливостей культурного відпочинку, створення нових продуктів «подієвого туризму» та їх промоція в межах України.

Наступною складовою, проблеми якої необхідно вирішувати є складова соціального забезпечення, а саме: розвиток підсистеми соціального забезпечення гальмує роздроблення фінансових ресурсів на здійснення пільгових виплат в незначних розмірах великій кількості пільговиків, враховуючи при цьому матеріальні затрати на здійснення нарахування та перерахування пільг; незадовільний стан будинків-інтернатів для людей похилого віку.

Основні напрямки вирішення проблем даної складової – це:

- модернізація інтернатних закладів освіти закладів для людей похилого віку та інвалідів за рахунок державних та донорських коштів. Через співпрацю із громадськими організаціями впровадити систему соціалізації дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування;
- покращення матеріально-технічного стану закладів соціальної інфраструктури.
- розробка та реалізація програми стимулювання та підтримки дитячих будинків сімейного типу.
- розширення мережі приватних будинків-інтернатів для громадян похилого віку та інвалідів.

Основними проблемами складової зв'язку (6 областей – Дніпропетровська, Рівненська, Житомирська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька) виступає зношеність основних фондів, а також недостатній рівень покриття мережею Інтернет в певних областях, особливо в сільській місцевості.

Що стосується складової житлово-комунального господарства (5 областей – Івано-Франківська, Київська, Миколаївська, Сумська та Черкаська), то проблемами, що гальмують її нормальний розвиток, є недостатній рівень фінансування даної галузі, що унеможливує використання сучасних технологій у процесі роботи. Окрім того, необхідно провести заходи щодо зменшення споживання природного газу підприємствами теплоенергетики.

Рекреаційна складова теж має ряд проблем (7 областей – Дніпропетровська, Київська, Одеська, Рівненська, Харківська, Черкаська та Чернігівська). Дані проблеми пов'язані з: відсутністю регіональної цільової програми для стимулювання розвитку рекреаційного потенціалу й створення підприємств у цій галузі; недостатнім розвитком засобів розміщення відпочиваючих; недостатньою промоцією туристичних маршрутів областей; низькою якістю туристичних послуг та ін.

Основні заходи задля покращення ситуації в рекреаційній складовій направлені на:

- відкриття нових туристичних маршрутів до визначних місць. Також варто передбачити поширення інформації про лікувальні та мінеральні води, рекреаційні можливості 22 районів Дніпропетровської області, створення туристично-інформаційних центрів у містах;
- зменшення залежності підприємців в курортних зонах від корупційного впливу органів місцевого самоврядування, через притягнення до відповідальності винних (Одеська область);
- впровадження Програми або Стратегії розвитку туристичного потенціалу регіону, яка допоможе визначити проблемні моменти розвитку туризму та визначити сторони, що мають бути посилені з ефективним виділенням коштів та залучення інвесторів, оцінка територій (Дніпропетровська та Одеська область);
- розвиток засобів розміщення відпочиваючих (бази відпочинку, кемпінги, агросадиби тощо) та екологічних маршрутів для туристів у північних районах області. Джерела фінансування: приватні кошти, грантові кошти (програма ООН «Розвиток, орієнтований на громаду, покращить якість життя в Україні»)(Рівненська область).
- розвиток внутрішньобласного рекреаційного та «родієвого» туризму, як галузі малого та середнього бізнесу та розвиток внутрішнього в'їзного туризму. З цією метою Уряд і місцеві органи влади мають залучати як державні капіталовкладення, так і приватні інвестиції, а також систему пільгового кредитування малого і середнього бізнесу (Харківська область).

Отже для вирішення вказаних проблем були запропоновані рекомендації щодо покращення стану деяких підсистем в розрізі областей України.

Головними бенефіціарами розроблених рекомендацій є Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України і Міністерство інфраструктури України. Пріоритетами діяльності Міністерства інфраструктури України у даному контексті є реформа морських портів, автодорожнього комплексу та залізниць. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України відповідає як за секторальні реформи (будівництво та архітектура, житловий фонд, комунальне господарство), так і загалом за регіональний розвиток.

Автори:

Вадим Жигадло, Громадська організація «Подільська агенція регіонального розвитку» (Вінницька область)

Безвербний Дмитро, Луцька міська громадська організація «Центр політичного аналізу та виборчого консалтингу» (Волинська область)

Олексій Літвінов, Дніпропетровська обласна громадська організація «Дніпропетровський координаційно-експертний центр з питань регуляторної політики» (Дніпропетровська область)

Сергій Гончарук, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Житомирська область)

Святослав Бабіля, Закарпатська обласна організація "Громадянська мережа "ОПОРА" (Закарпатська область)

Дмитро Арабаджієв, громадська організація «Запорізьке міське товариство німців «Відродження» (Запорізька область)

Христина Зелінська, ГО « Центр «Антикорупційна платформа» (Івано-Франківська область)

Володимир Купрій, ГО «Лабораторія досліджень ТЦК» (Київська область)

Ольга Гріднева, Громадська організація « Прес-клуб реформ» (Кіровоградська область)

Олександр Неберикут, Львівська обласна організація Всеукраїнської громадської організації «ОПОРА» (Львівська область)

Денис Барашковський, Центр антикорупційних розслідувань (Миколаївська область)

Світлана Гудь, ГО «Регіональний аналітичний центр» (Одеська область)

Анжеліка Саїдова, Полтавська обласна громадська організація «Аналітичний центр «Бюро економічних та соціальних досліджень» (Полтавська область)

Віталій Лебедюк, Острозька міська громадська організація «Школа політичної аналітики «Поліс» (Рівненська область)

Володимир Харченко, Сумська міська громадська організація «Центр досліджень регіональної політики» (Сумська область)

Ігор Гірчак, Тернопільська обласна громадська організація «Дослідницький центр соціальних технологій» (Тернопільська область)

Віктор Козоріз, громадська організація «Харківський громадський Фонд місцевої демократії» (Харківська область)

Володимир Коробов, Херсонська міська громадська організація «Центр досліджень південноукраїнського прикордоння» (Херсонська область)

Олег Черненко, громадська організація «Хмельницька ініціатива» (Хмельницька область)

Любов Ропало, Громадська організація «Академія стратегічних досліджень» (Черкаська область)

Микола Ляхович, Чернівецька обласна громадська організація «Буковинська агенція регіонального розвитку» (Чернівецька область)

Ірина Садчикова, Громадська організація «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень» (Чернігівська область)

Фонд ім. Фридриха Еберта. Представництво в Україні
вул. Пушкінська, 34, м. Київ, 01004, Україна
Тел.: +38-044-234-00-38 | факс: +38-044-451-40-31

Всі тексти доступні на веб-сторінці:
<http://www.fes.kiev.ua>

Закази/контакти: mail@fes.kiev.ua

Використання опублікованої Фондом імені Фридриха Еберта інформації
в комерційних цілях забороняється без письмової згоди Фонду.

Думки, висловлені в даній публікації, є думками авторів і не обов'язково відображають погляди
Фонду імені Фридриха Еберта.